

impost o tribut, arabisme d'ètimon diferent, també es va usar, en català medieval, per a un tribut reial; i avui, en el Baix Cinca, per al dret que cobra l'arrendador de l'aigua de reg; també a l'Alt Aragó *alfarda* era un impost sobre el dret d'aigües, en un text de Jaca de 1376 (*Arch. de Filol. Arag.* x, 248). En el mateix text de 1315 on *AlcM* cita un ex. del conegut *alfarda* 'tribut dels moriscos al nostre rei', en dóna, amb sentit igual i contextos quasi idèntics, en altres passatges, de *alfarra* i *alfarex*, cosa que fa suspectes aquestes formes de ser meres faltes de lectura: cal comprovar en el ms.; sobretot la segona, que *AlcM* vol fer venir d'un mot àrab diferent *ḥarġ* (no de *ḥarāġ*, que només vol dir 'cadastre, fixació del valor de les finques'), cosa no impossible si bé d'escassa versemblança, perquè el mot té en general significats molt diferents i el de 'impòt territorial, y compris les impôts sur les troupeaux ---', solament s'ha trobat a Oman, en un racó d'Àrabia, si bé és veritat que hi ha altres formes de la mateixa arrel, alguna també amb el sentit d'un cert impost (*ḥarġa* a Egipte, Dozy, *Suppl.* II, 359), d'altres amb sentits més llunyans però no inconnexos, i en formes un poc divergents, alguna de les quals podria ser una base adequada a aquest respecte *alfarex*.

DERIV.: Almenys en té l'aparença *alfardó* 'mena d'anella que va posada en l'eix dels carros, en les tancades de les portes [docs. val. de 1415 i 1438, *AlcM*]', etc.; la 1.ª aplicació, que avui viu en terres valencianes (MGadea, Ga. Girona), ja apareix el 1575 en el *TbPu.* d'OPou («*alfardó*: la clavilla ---, la cuberta o caxa del carro», amb la trad. llatina *sufflamen*, que és «sabat ou chaîne à enrayer»); a identificar evidentment amb el murc. i arag. *alfardón* «arandela ---» (Ga. Soriano) i segurament amb *alfardó* «azulejo de forma exagonal ---», propi dels obrers de la ceràmica de Manises (Almela, *Vocab. BSCC* XIV, 373). Ratifico el que deia en el meu DCEC I, 112-3, i les meves conclusions etimològiques d'allà, només amb la reserva que la derivació de l'àr. *fārda* 'cada una de les dues peces que formen un tot' continua semblant-me la més probable (sigui pel camí indicat per Moll o en la forma que jo preferia); i que l'àr. *fard* 'escut' és un mot de sentit i realitat incerta, per més que sigui ben conegut i copiosament documentat en el de «notch» 'osca' (Lane, 2334). *Alfardar*, verb que *AlcM* cita del BSCC sense definició, derivaria d'ací si significués 'cobrir l'armadura d'una teulada amb bigues' (possible segons el context citat), amb el sentit cast. antiq. i cubà d'*alfarda* (veg. la nota). *Alfarder* 'cobrador de l'alfarda' [Lab. 1839, i NL del Maestrat].

1 En castellà va passar secundàriament a designar una mena de biga, la «alfajfa», acc. ben comprensible partint del significat àrab, puix que es tractava de «cada uno de los dos palos o vigas que, en un cuchillo de armadura, tienen la dirección del tejado», mot antiquat quasi pertot, llevat de Cuba, on tingué el significat propi (Pichardo), però «por extensión la aplicamos a toda clase de vigas de ma-

dera» (F. Ortiz, *Catauro*, 24).

Alfardatx, forma inexistent (manca Lab. 1839, solament en una mala i tardana ed. de Lab.) en lloc de *fardatxo* *Alfarder*, *alfardó*, V. *alfarda* *Alfarex* (?), *alfarra* (?), V. *alfarda*

ALFARRASSAR, 'avaluar inspeccionant-lo un producte agrícola', de l'àr. *ḥarraṣ* 'apreciar, avaluar'. □ 1.ª doc.: 1851, Escrig, i altres fonts valencianes modernes; un cast. *alfarraçar* ja figura en lleis de moros castellanes del S. XIV o XV; un *alcarraçador*, que sembla ser variant fonètica o gràfica d'*alfarrassador*, 1461.

Sanelo ho recollí en l'abstracte «*alfarraç*: tanteo, cómputo prudencial que se hace de alguna cosa quando no se mide ni pesa; *ajojo*» (II, 4v). Escrig definia *alfarraçar* «calcular alzadamente sobre una cantidad de frutos en verde o ya maduros», forma amb *e*, que avui és pròpia només de Lliria, d'on era, efectivament, Escrig; s'estén als pobles xurros veïns: *alferrazar* a Xelva i Viver, *alferrasad* al Villar del Arz., Sogorb i Navajas (dades de Giner i March) però fora d'això en valencià es diu pertot *alfarrassar*. No en tenim doc. antiga, però d'un doc. de 1461 de l'Arxiu Gral. de València reporta *AlcM* «a mi dit en Jaime com *alcarraçador* dels dits blats», tot preguntant si vol dir 'pesador'; a base d'aquest context (val a dir que insuficient) fa l'efecte que vol dir 'alfarrassador'; mantinguem reserva, en canvi, sobre si la *-c-* és una errada de lectura o de còpia en lloc de *-f-*, o és una variant fonètica en la representació del *ḥ* àrab, cosa també possible, car aquest resultat es dóna en altres mots, si bé força menys sovint (cf. *carxofo*, *alquena*), i és menys freqüent en els transmesos a nivell popular que en els de transmissió erudita. Sigui com vulgui, l'ús d'*alfarraçar* en forma romànica està ja documentat per «apreciar, tasar los frutos para imponerles el diezmo» en el glossari de les *Leyes de Moros del S. XIV y Suma, Ley y Çunna de Segovia* de 1462 (*MemHistEsp.* v, 427ss.), i *alfarraçador* «el que tasa o apreciar la cosecha de un campo».

Com em descabdella, explica i exemplifica satisfactoriament Giner i March en una llarga nota (1955) que he de renunciar a reproduir, *alfarrassar* és una operació que practiquen (generalment homes de la classe pagesa o agrícola) amb tota mena de fruits agrícoles: sovint arbres fruiters (tarongers i de tota mena) però també els altres vendibles, com tomaques, carxofes, moniatos, dacs, patates; i es fa per inspecció de la collita en el camp, madura o encara verda, per «arribar a saber la quantitat de collita que té un arbre, un grup d'arbres, un bancal, un camp extens, en un espai determinat: generalment un camp, però també una partida rural, un terme municipal, una *mànega* tocada per una plaga del camp, una zona agrícola, etc.». Es fa «a ull», però no pas 'a bell ull', sinó amb resultats que solen ser molt exactes, sense deixar, quan cal i es pot, d'amidar (almenys amb les mans), altres cops dissimuladament però, practicada l'operació com ho és generalment, per professionals d'aquesta vella tèc-